

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.78

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2019.34.10>

Золотар О.О., Думінська Д.А.

ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА КОМП'ЮТЕРНУ ПРОГРАМУ

У сучасному світі значну увагу приділяють захисту інтелектуальної власності. Вона охоплює широкий спектр об'єктів, серед яких твори мистецтва, літератури та навіть комп'ютерні програми. В Україні та світі в цілому захист останніх регулюється значною кількістю нормативно-правових актів. Він охоплює усі аспекти, пов'язані з комп'ютерною програмою: назву, алгоритми, кодову базу тощо. Проведено аналіз того, яким чином регулюється їх захист, які складнощі постають перед розробниками, а також як можна вирішити найпоширеніші з проблем у цій сфері. Зроблено висновок, що повний захист правоволодільця неможливий через специфіку об'єкта захисту, а також, що захист комп'ютерної програми є складною задачею для вирішення якої необхідне застосування комплексного набору заходів.

Ключові слова: комп'ютерна програма, інтелектуальна власність, авторське право, захист прав.

Постановка проблеми. Хоча це може здатися дивним, комп'ютерна програма підпорядковується аналогічним принципам захисту, як літературний твір. Важливо, що комп'ютерна програма повинна означати всі набори інструкцій, які при впровадженні в комп'ютер чи інший подібний пристрій дадуть певний результат. Тому комп'ютерна програма буде як операційною системою, так і комп'ютерною грою. Однак рідко єдиним автором комп'ютерної програми буде одна людина, саме тому ми найчастіше матимемо справу з творами, що виконані у співавторстві, або права на авторство належать не розробнику, а його роботодавцю.

Законодавче визначення комп'ютерної програми наведено у ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» як «набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату» [1]. Згідно норм українського законодавства та міжнародних положень комп'ютерні програми охороняються як літературні твори у розумінні ст. 2 Бернської конвенції незалежно від способу або форми їх вираження [2]. Таким чином, складається враження, що авторське право на комп'ютерну програму виникає в момент створення продукту, його окрема реєстрація не потрібна. Проте не все так просто, як здається на перший погляд. Особливостям захисту авторського прав на комп'ютерні програми і присвячено цю статтю.

Питання авторського права на комп'ютерну програму є надзвичайно актуальним, йому присвячені праці Єфремової К. В., Селіванова М. В., Тарасенко Л. Л., Філик Н. В. та інших.

Виклад основного матеріалу. Безумовно, є велика кількість проблем, пов'язаних із захистом авторського права як такого, але варто окремо виділити проблеми специфічні саме для комп'ютерних програм.

Елементи комп'ютерної програми, захищеної авторським правом, – це насамперед форма програми (розуміється як специфічне подання набору інструкцій), тобто інформація, що міститься у вихідному коді комп'ютерної програми, в описі операційних процедур, підсумкових даних, у розмовній та діалоговій інформації. Усі перераховані вище елементи входять до складу креативних елементів, що виправдовує їх захист авторським правом.

Крім захисту авторських прав, однак є всі правила та ідеї, які лежать в основі будь-якої комп'ютерної програми, тобто принципи побудови кодів, алгоритмів, правил використання мови програмного забезпечення, формули вирішення проблем та способів створення структури програми. Елементи залишаються поза захистом авторських прав через їх «нетворчий» характер.

Згідно законодавства підлягають охороні такі компоненти комп'ютерних програм: назва, вихідний код та алгоритми. Їх охорона і захист пов'язана з використанням різних правових та технічних можливостей.

Насамперед, захист назви можна забезпечити реєстрацією як торгової марки назви програми чи, наприклад, доменного імені. До того ж, не зважаючи на відсутність необхідності реєстрації авторського права на програму, це може надати переваги у випадку захисту власних прав через наявність правової презумпції авторства.

Іншим способом захисту, який вважається дієвим, є охорона алгоритмів, які використовуються в програмах, як способи вирішення конкретних завдань. Проте, декомпіляція програми може призвести до отримання алгоритму, що використовується в програмі. Водночас, його перевикористання за перекомпіляції, наприклад, для іншої мовної платформи, згідно з законом, не є порушенням, оскільки це вже вважається іншим твором [3].

Можливим є також отримання ліцензії або патенту. Хоча програма чи база даних не може патентуватися, це можна виконати з алгоритмом. Оскільки авторське право на комп'ютерну програму не поширюється на закладені в ній ідеї, процеси і методи, то виходить, що авторським правом захищається текст (код) програми, а не функції, які вона виконує. Після перевірки алгоритму на патентоздатність може бути подана заява на винахід, завдяки якій автор отримає патент. Саме патент на винахід дозволяє захистити змістовий бік програмного забезпечення, патентна охорона поширюється на сутність, утілену в алгоритмі, яка є основною ідеєю програми. Крім того, патент дає виключне право власності на саму ідею (якщо вона відображена в істотних ознаках формули винаходу) і запобігає її несанкціонованому використанню [4].

Розповсюдженням є ліцензування програмного забезпечення за якого клієнту надається письмове підтвердження правомірності його використання програми, котре потім може бути використане за наявності позову до суду тощо. [5].

Проте, величезною проблемою у всьому світі, а особливо на пострадянському просторі, є піратство, у тому числі комп'ютерних програм. Відсоток суттєво варіюється залежно від країни, але показники загалом досить високі. Програми можуть розповсюджуватися як на фізичних носіях, так і в інтернеті. Дуже складно відслідкувати порушення такого формату. Варто зазначити, що стрімке зростання кількості open-source програмного забезпечення може частково покращити ситуацію.

Для полегшення захисту прав окрім правових, вживаються також і технологічні заходи, наприклад, можливим є використання водяного маркування в програмі. У такий спосіб здійснюється захист саме вихідного коду програми. Розділяють такі типи маркування: статичне та динамічне. Останнє, безумовно, потребує більшої кількості зусиль, до того ж, була розроблена техніка більш складного динамічного маркування з приховуванням водяних марок у структурах даних, що є більш надійним способом [6].

Висновки.

1) Отже, хоча захист авторських прав на програму є досить складною задачею, є велика кількість заходів, котрих можна вжити для полегшення цього процесу.

2) Доцільним є використання комплексного підходу до захисту прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми.

3) В будь-якому випадку їх недостатньо аби повністю захистити правоволодільця, насамперед, тому що частково відповідальність за дотримання правових норм лежить на пересічному користувачеві, котрий може навіть не знати специфіки використання програм у цілому.

Використана література:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року та положення Бернської конвенції (1971 р.), на які містяться посилання у Договорі (1996) URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_770.
3. Тарасенко Л. Л. Комп'ютерна програма як об'єкт інтелектуального права. URL: <http://aphd.ua/publication-167/>

4. Єфремова К. В. Правова природа комп'ютерної програми як об'єкта інноваційних відносин. URL: <http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2012/06/>.
5. Larry Q. A general equilibrium analysis of software development: Implications of copyright protection and contract enforcement URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/eecrev/v50y2006i7p1661-1682.html>
6. Ibrahim K. A robust software watermarking for copyright protection. URL: <http://fs.unm.edu/SN/NN-RobustSoftwareWatermarking.pdf>

Zolotar O., Duminska D. Copyright protection for a computer program

The authors mark that a huge problem around the world, especially in the post-Soviet space, is piracy, including of computer programs. The percentage considerably varies depending on the country, but the figures are generally quite high. Programs can be distributed on both physical media and the Internet. It is very difficult to track violations of such a format. It is worth noting that the rapid increase in the number of open-source software may partially improve the situation. It is clear that there are many issues related to copyright protection as such, but it is worth highlighting the problems specific to computer programs. Nowadays a lot of attention is paid to the protection of intellectual property. It includes a wide variety of subjects, including works of art, literature and even computer programs. In Ukraine and the world in general protection of the latter is ensured by an extensive amount of legal acts. It covers all aspects related to the computer program such as name, algorithms, codebase etc. The analysis was conducted. It covered the way protection is regulated, which difficulties developers might face, and how the most common problems in this area could be solved.

It was concluded that the full protection of the right holder is not possible due to the nature of the object of protection. Moreover, protection of the computer program is a difficult task to solve, consequently, it requires the use of a comprehensive set of measures. To facilitate the protection of rights, in addition to legal, it is taken technological measures. For example, it is possible to use water marking in the program. In this way, the source code of the program is protected; there are the following types of marking: static and dynamic.

Keywords: computer program, intellectual property, copyright, protection of rights.